

IV. POLITIČKE STRANKE

PONAVLJANJE

IV. POLITIČKE STRANKE

V. IZBORI

IV. POLITIČKE STRANKE

POLITIČKE STRANKE

- **POLITIČKE STRANKE** su subjekti koji posreduju između vlasti i građana
- **ZADAĆE POLITIČKIH STRANAKA**
 - zadaća **reprezentacije**
 - zadaća **konkurenције**
 - zadaća **integracije**
- cilj političke stranke je **prenijeti volju birača u parlament**
- svaka stranka mora imati **PROGRAM** i **STATUT**
 - **PROGRAM stranke** – norme, vrijednosti, načela i ciljevi za koje se stranka zalaže i što bi pokušala učiniti ako dođe na vlast
 - **STATUT stranke** – regulira funkcioniranje unutar stranke (ustrojstvo stranke)

NASTANAK POLITIČKIH STRANAKA

- političke stranke se **javljuju u 17. st.** – Engleska – Vigovci (*Whigs*) i Torijevci (*Tories*) – *kad jača moć engleskog parlamenta, a kraljeva moć slabi*
- smisao stranačkog djelovanja dobivaju u 19. st. kad se širi **opće pravo glasa**
- u početku se pravo glasa ograničavalo **imovinskim cenzusom**
 - žene su prve dobine pravo glasa u **Švedskoj 1867.**, a zadnje u **Saudijskoj Arabiji** – 2011. godine
 - u **Hrvatskoj** – 1945. godine
 - Švicarska – 1971. (na federalnoj razini) - 1990. (na kantonalnoj)

UDRUŽENJA STRANAKA

- **KOALICIJA** je **savez** političkih stranaka koje se **udružuju na određeno vrijeme** zbog ostvarenje nekog zajedničkog cilja
- spajanjem u koaliciju **stranka ne gubi svoju samostalnost**

– vrste koalicija:

- prirodne i neprirodne
- predizborne i postizborne
- minimalne i velike

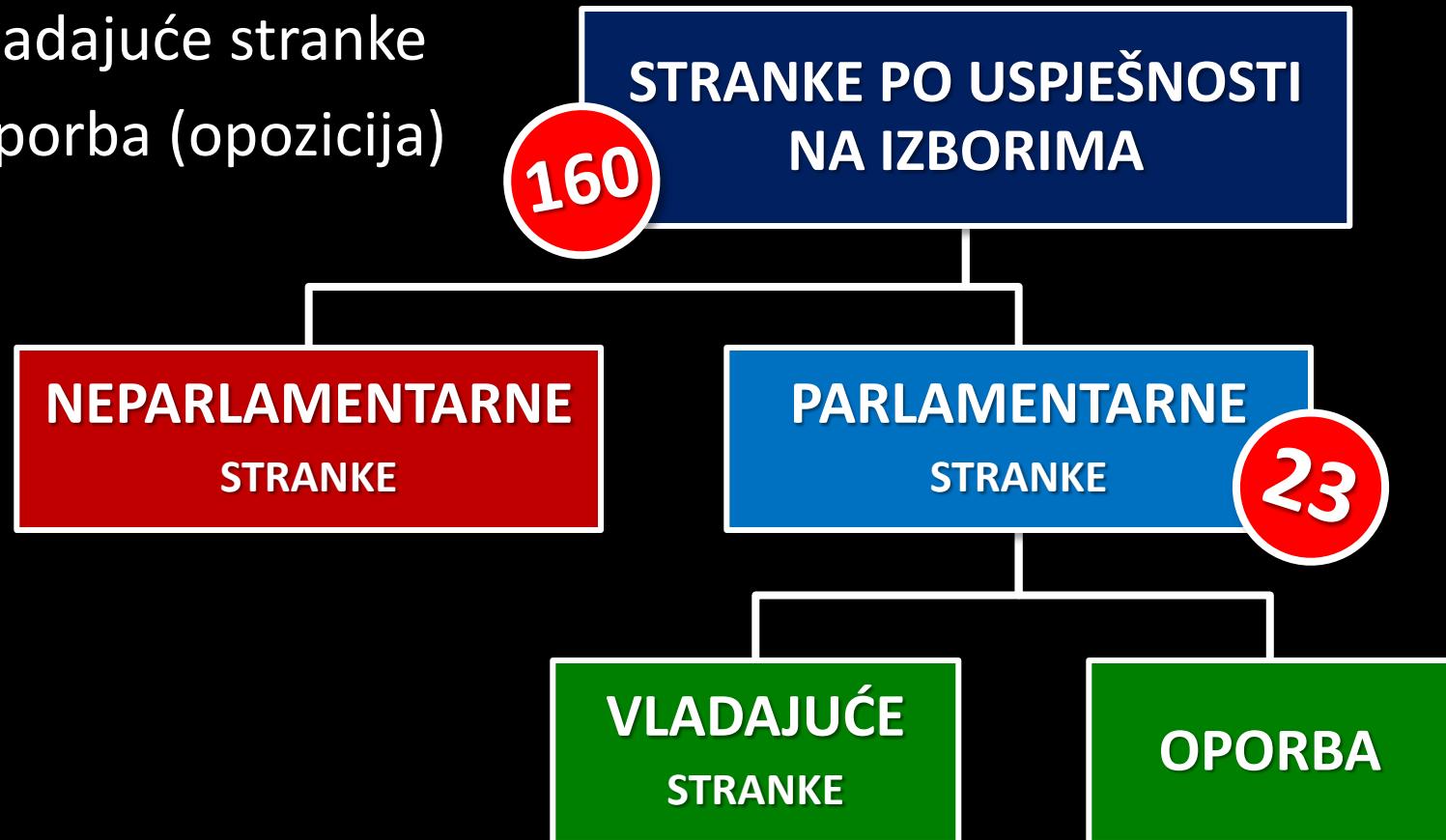

- **UNIJA STRANAKA** je **spajanje stranka** kojim se **gubi samostalnost** i prihvata jedinstven **zajednički program**
- npr. **CDU** (*njem. Christlich-Demokratische Union*) i **CSU** (*njem. Christlich-Soziale Union in Bayern*)

POL. STRANKE – uspješnost na izborima

– s obzirom na **uspješnost na izborima**, razlikujemo:

- neparlamentarne stranke
- parlamentarne stranke
 - vladajuće stranke
 - oporba (opozicija)

PODJELA POLITIČKIH STRANAKA

– **PO IDEOLOGIJI** političke stranke se dijele na:

- konzervativne
- liberalne
- demokršćanske
- socijaldemokratske

KONZERVATIVNE

LIBERALNE

DEMOKRŠĆANSKE

SOCIJALDEMOKRATSKE

– također se dijele na:

- ljevicu
- desnicu
- centar

podjela iz doba
Francuske
revolucije

LJEVICA

DESNICA

CENTAR

KONZERVATIVNE

- sustav vrijednosti **koji čuva poredak od naglih promjena**
- opravdava trenutno stanje (*status quo*)
- teži harmoniji i miru u društvu
- **zajednica iznad pojedinca**

LIBERALNE

- zalaže se za što manje ograničavanje sloboda pojedinca
- **zagovaraju privatno vlasništvo i slobodu tržišta** („*Laissez-faire*“)
- suverenitet naroda i dioba vlasti
- **pojedinac iznad zajednice**

DEMOKRŠĆANSKE

- temelje se na socijalnom **nauku Katoličke Crkve**
- osnovne vrijednosti su **čovjek i njegovo dostojanstvo**
- sloboda je ograničena zaštitom javnog morala utemeljenog na kršćanskom nauku

SOCIJALDEMOKRATSKE

- zalaže se za **socijalni program** i **rješenje socijalnih pitanja**
- temeljne vrijednosti su **sloboda, ravnopravnost i solidarnost**
- ciljeve postižu reformističkim metodama

POLITIČKE STRANKE S OBZIROM NA IDEOLOGIJU

KONZERVATIVNE

- tradicija i kontinuitet
- stabilnost (*status quo*)
- obitelj, religija, nacija
- dužnost prema državi

LIBERALNE

- sloboda i tolerancija
- ljudska prava i individualnost
- ograničavanje samovolje države

DEMOKRŠĆANSKE

- zasnivaju se na socijalnom nauku Katoličke Crkve
- ljudsko dostojanstvo
- solidarnost i opće dobro

SOCIJALDEMOKRATSKE

- zalažu se za reforme
- načelo slobode i jednakosti
- solidarnost i socijalna država

LJEVICA

- nadahnute ideologijom **oslobađanja radničke klase i stvaranjem besklasne zajednice** (marksizam)
- **zagovaraju nasilne političke promjene**

CENTAR

- opcija **izbjegavanja krajnosti**, nasilja i nestabilnosti
- označava **političko djelovanje između ljevice i desnice**
- skloni su povezivanjima s obje strane

DESNICA

- **konzervativizam i nepromjenjivost**
- protoliberalne i proturevolucionarne ideje
- kroz povijest se mijenja (neokonzervativizam ili nova desnica)

DESNI
CENTAR

LIJEVI
CENTAR

POLITIČKE STRANKE U RH

- višestranačje se u Hrvatskoj **javlja u 19. st.**
 - **Narodna stranka** – Josip Juraj **Strossmayer** i Franjo **Rački**
 - **Stranka prava** – Ante **Starčević** i Eugen **Kvaternik**
 - **Hrvatska pučka seljačka stranka** – braća **Radić**
 - **Liberalna stranka** – Franjo **Deak**
- ideje i programi tadašnjih stranaka, postat će temelji današnjih stranaka

J. J. Strossmayer

Franjo Rački

Ante Starčević

Eugen Kvaternik

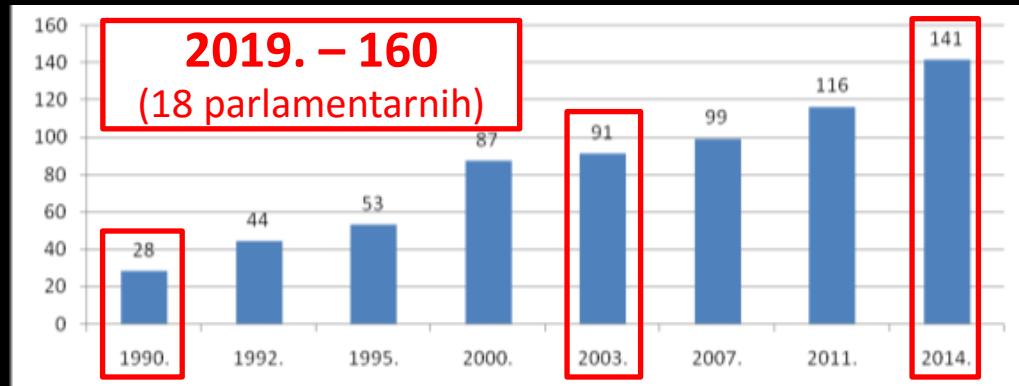
Stjepan Radić

Franjo Deak

POLITIČKE STRANKE U RH

- događaji koji su prethodili uvođenju parlamentarne demokracije u RH:
 - **pad Berlinskog zida**
 - **raspad SSSR-a**
 - **pad diktature u Rumunjskoj**
- **zajednički elementi prekretnica** u životu zemalja bivšeg istočnog bloka:
 - **prekid** s dotadašnjim političkim sustavom (*komunizam → demokracija*)
 - **traženje** novog gospodarskog sustava (*komanditno → tržišno*)
 - **pojava** nacionalne homogenizacije (*osamostaljenje država*)
- višestranačje u RH:
 - 1990. – 28 stranaka
 - 2019. – 160 stranaka

V. IZBORI

IZBORI / BIRAČKO PRAVO

IZBORI – politički postupak kojim državljanji biraju predstavnike u predstavnička tijela

– demokratičnost izbora se očituje dva kriterija:

- 1. višestranačje**
 - 2. biračko pravo**
-

BIRAČKO PRAVO – pravo da se bira i da se **bude biran**

- **PASIVNO** biračko pravo – političko pravo koje omogućuje pojedincu **da glasuje na izborima**
- **AKTIVNO** biračko pravo – političko pravo koje omogućuje pojedincu **da bude kandidat na izborima**

BIRAČKO PRAVO

– **tko ima biračko pravo:**

- svi punoljetni državlјani RH koji su uvršteni u **birački popis**

– **tko nema biračko pravo:**

- osobe koje su sudskom presudom lišene građanskih prava (građanske časti)
- građani koji su izgubili poslovnu sposobnost ili su pod starateljstvom (od 2012. godine imaju biračko pravo)
- djelatne vojne osobe, namještenici u oružanim snagama, veleposlanici, konzuli **imaju pasivno pravo glasa (mogu birati)** ali se **ne mogu kandidirati** na izborima (aktivno)

BIRAČKO PRAVO U DEMOKRACIJI

BIRAČKO PRAVO U DEMOKRACIJI

OPĆE

državljanstvo
punoljetnost
mentalna
sposobnost
poslovna
sposobnost

JEDNAKO

svi birači imaju
jednako pravo
glasa
svaki glas vrijedi
jednako
**„jedan čovjek,
jedan glas“**

IZRAVNO

birači biraju
neposredno,
tj. **sami se**
odlučuju za
političku opciju
svatko glasuje u
svoje ime

TAJNO

podatci o tome
tko je za koga
glasovao **moraju**
ostati nepoznati
(tajni)

podatci o tome
tko je izašao na
izbore **su javni**

VRSTE IZBORA (s obzirom na pravo glasa)

KOMPETITIVNI

- potpuna sloboda izbora
- opće, jednako, izravno i tajno glasovanje
- konkurenčna mreža strankama
- nema povlaštenih stranaka

POLUKOMPETITIVNI (SEMIKOMPETITIVNI)

- ograničena sloboda izbora
- ne postoji sloboda izbora

NEKOMPETITIVNI

- ne postoji sloboda izbora
- jednostranački izbori

GLAVNE VRSTE IZBORA (s obzirom koga i za što se bira)

PARLAMENTARNI

4

PREDSJEDNIČKI

5

LOKALNI

4

IZBORNI SUSTAVI

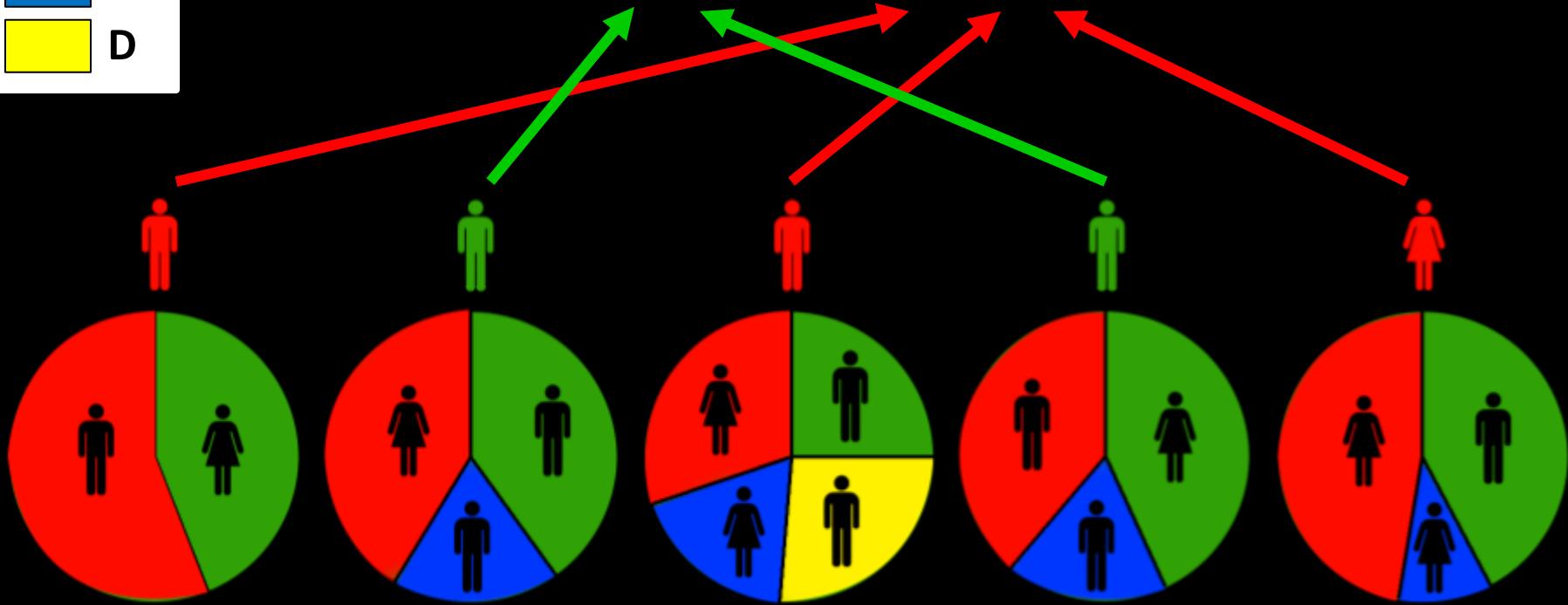
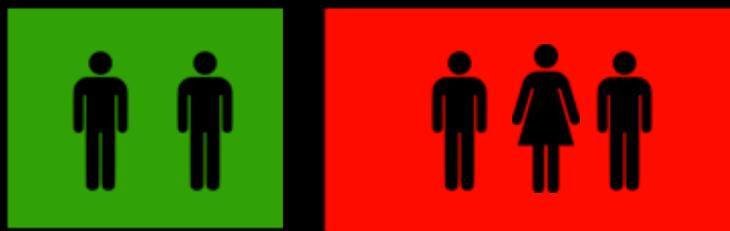
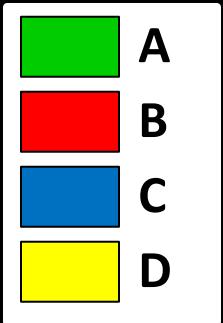
IZBORNI SUSTAV – skup dogovorenih pravila o načinu pretvaranja glasova u predstavničke mandate

– VRSTE IZBORNIH SUSTAVA

- većinski (*apsolutne ili relativne većine*) – predsjednički
- razmjerni (proporcionalni)
 - sustav izbornog količnika
 - **D'Hondotov sustav** – *parlamentarni izbori*
 - Badenski i Hereov sustav
- mješoviti

VEĆINSKI IZBORNI SUSTAVI

- izborni sustav u kojem mandate **dobiva ona stranka** (ili kandidat) **koja je osvojila većinu glasova**
- dvije vrste:
 - sustav **RELATIVNE VEĆINE** – *ona stranka (ili pojedinac) koja ima najviše glasova u odnosu na druge*
 - sustav **APSOLUTNE VEĆINE** – *ona stranka (ili pojedinac) koja osvoji više od pola glasova (50% + 1 glas)*

1. Izborna jedinica

B = 60%
A = 40%

2. Izborna jedinica

A = 40%
B = 33%
C = 27%

3. Izborna jedinica

B = 37.5%
A = 25%
C = 12.5%
D = 25%

4. Izborna jedinica

A = 45%
B = 33%
C = 22%

5. Izborna jedinica

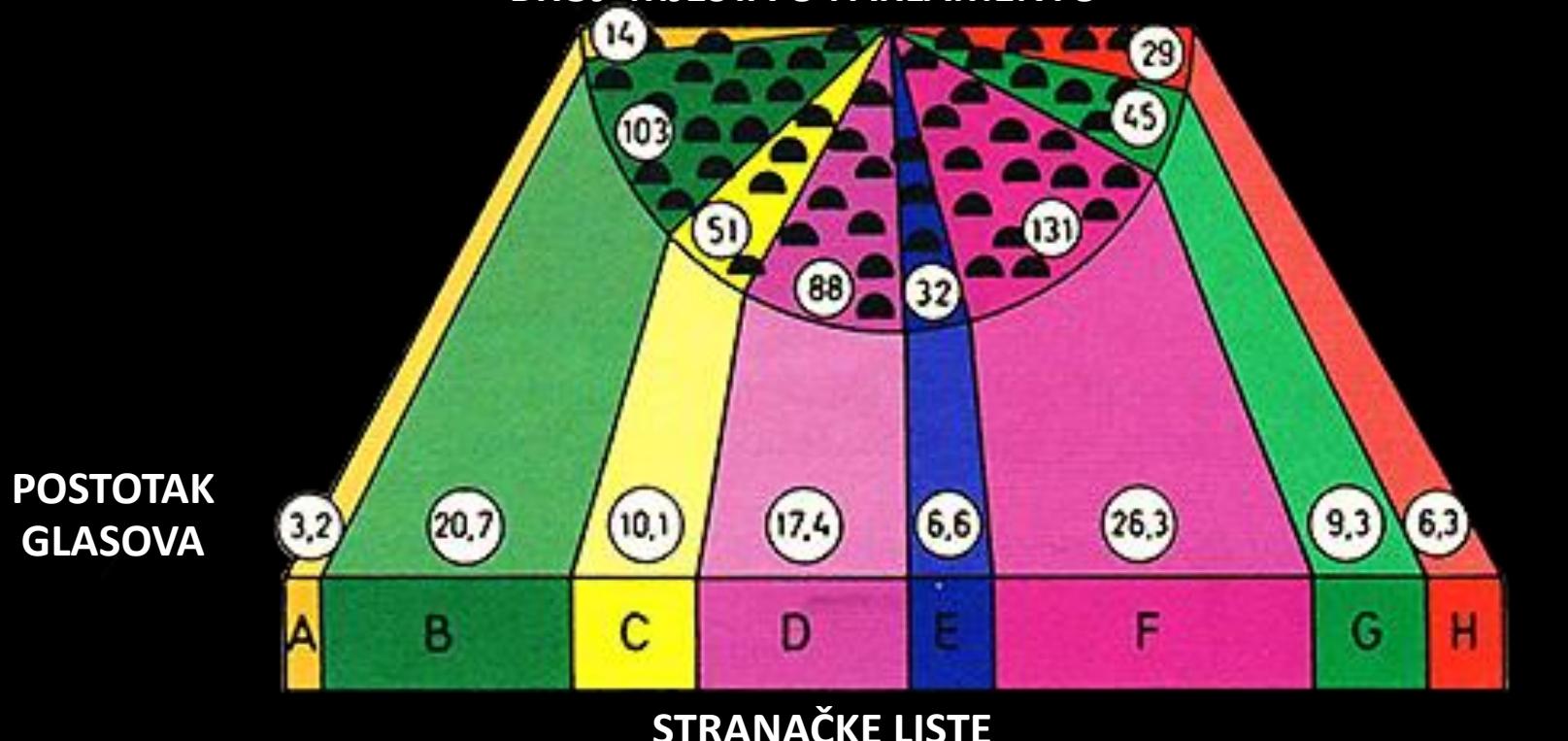
B = 49%
A = 33%
C = 18%

RAZMJERNI IZBORNI SUSTAV

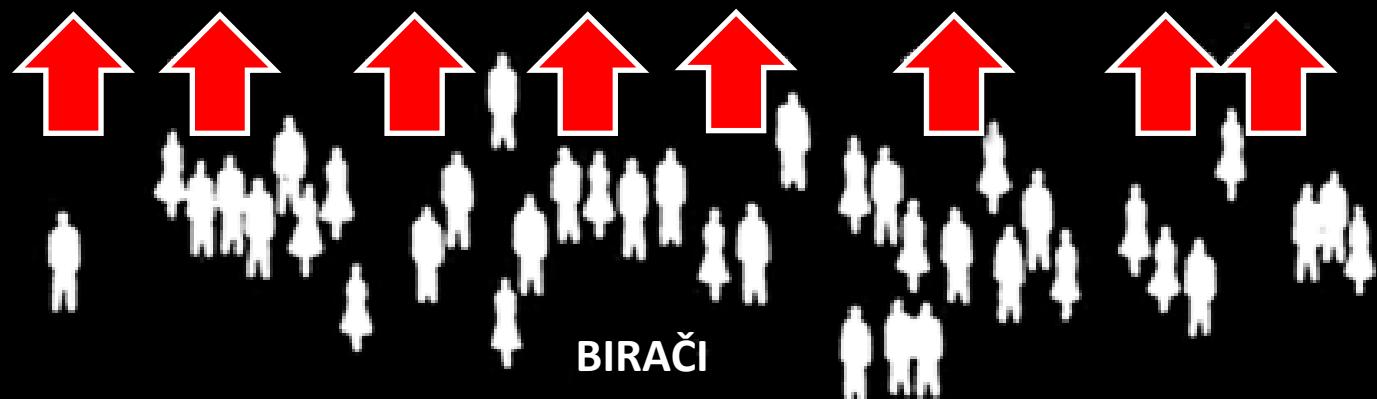
- izborni sustav u kojem mandate dobivaju stranke prema omjeru dobivenih glasova
- **IZBORNI PRAG** – minimalni postotak glasova koji neka stranka mora dobiti u nekoj izbornoj jedinici da bi uopće sudjelovala u podjeli mandata
 - u Hrvatskoj je izborni prag **5%**
 - bez izbornog praga, u parlamentu bi sudjelovalo previše stranaka i bilo bi teško sastaviti stabilnu vladu

RAZMJERNI IZBORNI SUSTAV

BROJ MJESTA U PARLAMENTU

STRANAČKE LISTE

BIRACI

SUSTAV IZBORNOG KOLIČNIKA

Izborna jedinica bira **10 zastupnika**

ukupno glasova
(10 000)

broj zastupnika
(10)

izborni količnik
(1 000)

	broj glasova	ukupno glasova : izborni količnik	broj zastupnika
Stranka A	4060	4060 : 1000	4
Stranka B	3380	3380: 1000	3
Stranka C	2560	2560: 1000	2 + 1
UKUPNO GLASOVA	10 000	1000 : 1000	10

D'HONDOTOV SUSTAV

- primjer na izbirnoj jedinici u kojoj se bira **10 zastupnika** za parlament

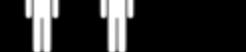
stranka **A** (4160) → 4

stranka **B** (3380) → 4

stranka **C** (2460) → 2

	Br. glasova (X)	X : 1	X : 2	X : 3	X : 4	X : 5
Stranka A	4060	4060 (1)	2030 (4)	1353 (6)	1015 (9)	
Stranka B	3380	3380 (2)	1690 (5)	1126 (8)	845 (10)	
Stranka C	2460	2460 (3)	1230 (7)			

MJEŠOVITI IZBORNI SUSTAV

izborni sustav u kojem se **dio mandata osvaja većinskim, a dio razmernim modelom**

- kako bi to bilo moguće, svaki birač ima dva glasa, tj. s jednim glasuje u **većinskom**, a s drugim u **razmernom**
- primjer izbora u RH 2001.
 - u malim izbornim jedinicama – **relativna** većina
 - *u Sabor ide samo najbolji kandidat*
 - na državnoj razini – **razmerni** sustav
 - *jedna lista za cijelu državu za ulazak u Sabor*

PREFERENCIJALNO GLASOVANJE - PRIMJER

IZBORNA JEDINICA (4 mandata)

u parlament idu **Ivan** i **Ante** kao kandidati **stranke A**, te **Matej** i **Petar** kao kandidati **stranke B**

GLASAČKI LISTIĆ

izborna jedinica Pag

Kandidati:

1.) Stranka A

- 1.) Ivan
- 2.) Ante
- 3.) Marin
- 4.) Ana

2.) Stranka B

- 1.) Matej
- 2.) Marko
- 3.) Luka
- 4.) Petar

10+2

izborne jedinice

14

zastupnika
po izbirnoj jedinici

11.

izborna jedinica

DIJASPORA
(3 zastupnika)

12.

izborna jedinica

MANJINE
područje cijele
Hrvatske
(8 zastupnika)

REFERENDUM

- **REFERENDUM** – oblik neposredne demokracije u posrednoj demokraciji
- oblik neposrednog odlučivanja birača **o nekom izuzetno važnom društvenom i političkom pitanju**

- može biti **OBVEZATAN** (*odluka glasača obvezuje vlast da tu odluku provede u djelo*) i **SAVJETODAVAN** (*daje mogućnost vlasti da vidi mišljenje građana, no nema obvezu prihvatići*)
- prema razini provođenja može biti **NACIONALNI** i **LOKALNI**
- referendumsko pitanje je najčešće formulirano da se na njega odgovara s **DA** ili **NE** (**ZA** ili **PROTIV**)
- najčešće se traži izlazak birača **iznad 50% od ukupnog broja birača** (u RH se traži **iznad 50%** od broja birača koji su **izašli na referendum**)

KAD SE RASPISUJE REFERENDUM

- kad je pitanje o **udruženju sa drugim državama**
 - nakon što se Sabor **dvotrećinskom većinom (više od 66%)** odlučio za udruženje
 - *raspisuje ga Sabor*
- ako se radi o prijedlogu **promjene Ustava i zakona**
 - na zahtjev minimalno **10% ukupnog broja birača**
 - *raspisuje ga Sabor, a može ga raspisati i predsjednik uz supotpis premjera*